

Índex

Pròleg	7
Esbós introductori. Un home, un temps.....	11
Una família: els Porta-Vilalta	21
Un ofici: corredor de comerç. La palanca de l'activisme	31
Unes passions: la revista <i>Labor</i> com a vehicle	39
Els inicis de la publicació. Una vista a vol d'ocell.....	39
El <i>Destino</i> ponentí. Planejant des de prop	44
Les passions de Francesc Porta a través del <i>Labor</i> íntim	54
L'endarreriment de la ciutat i “El culpable”	72
Un compromís cívic i cultural	81
De <i>Labor</i> a <i>Lleida, problema i realitat</i>	85
Lleida, la gran desconeguda	87
Lleida capital; retrat d'una ciutat.....	91
Catalanitat, formació i ciutadania	95
Òmnium Cultural: plataforma cultural i ebullició política ..	97
L'esport i la consciència ciutadana. El Tennis Lleida	109
Una idea de “fer país”	125
<i>Labor</i> i l'inici de tot plegat (un cop més)	125
Del món de les idees al món de l'economia	128
Els ideals polítics i la perenne defensa del pujolisme	132
El futur es decideix ara!.....	139

Televisió en català per als catalans. El desencís d'un somni ..	153
La Creu de Sant Jordi: el darrer bandejament	163
Epíleg. Un temps, un personatge	169
Bibliografia.....	181
Hemeroteca	183
Arxius	183
Entrevistes.....	184
Annexos	185
Annex I.....	187
Annex II.....	191
Annex III	195
Annex IV	201
Annex V.....	205
Annex VI	207
Annex VII.....	209
Annex VIII.....	211

Pròleg

No vaig conèixer personalment Francesc Porta Vilalta fins al mes de setembre de 1983, quan jo enllestia l'original de *Lleida: ni blancs ni negres, però espanyols*, que va ser publicat per Edicions 62, en el mes d'abril de 1984. A través dels seus escrits i d'algunes informacions indirectes, ja em mirava amb simpatia aquell “senyor” (en el més profund sentit de l'expressió) de pares, avis i rebesavis lleidatans, capaç d'exercir de periodista, de mecenes, de publicista i d'aglutinador d'iniciatives, entre molts d'altres compromisos de perfil cívic, i de fer-ho a Lleida, durant el franquisme.

Francesc Porta, Josep Vallverdú, Josep Lladonosa, Simeó Miquel i Guillem Viladot, entre d'altres il·lustres lleidatans que s'havien mantingut fidels a la catalanitat i havien exercit algun tipus d'oposició cultural i cívica al règim eren, per als nascuts ja en el període d'obertura del règim, després dels acords amb els Estats Units, els nostres referents senyors i havien estat els propulsors de dues obres col·lectives cabdals: *Lleida, problema i realitat* (1967) i *Les terres de Lleida en la geografia, en l'economia i en la cultura catalanes* (1971). Els mentors directes de la meua generació havien estat, en la dècada dels setanta, professors de l'Estudi General de Lleida com Víctor Siurana, Manel Lladonosa i Ramon Morell —els “joves” de menys de vint-i-vuit anys que, en el mes d'octubre de 1970, participaren en un especial sobre Lleida de la revista *Serra d'Or*—, mentre que Porta, Vallverdú i Josep Lladonosa (el pare d'en Manel) oscil·laven entre els quaranta-set i els seixanta-tres anys, en aquell moment. No puc assegurar si la desconexió entre generacions, si la sensació de partir contínuament de zero era un més dels efectes perniciosos del franquisme a la lleidatana o si té

alguna altra explicació relacionada amb la “manca d’un esperit ciutadà compromès i amb consciència de ser”, en paraules del mateix Porta.

Porta va ser, entre els lleidatans dedicats a activitats financeres, comercials o mercantils d’una certa volada, una rara avis —o una ovella negra—, dins el clos de la burgesia local: inhibida (ell parlava de “deserció cívica total, una dimissió moral, amb submissió i abandonament”) o reciclada i afilerada amb el patrioterisme franquista, i representada pel Caliu Ilerdenc, la revista *Ciudad...* Porta va ser l’únic a qualificar sense complexos —i aquesta sinceritat li va causar tota mena de problemes i decepcions— de caciquisme el règim que imperava en aquella Lleida dels anys seixanta i setanta i de denunciar que no hi havia una classe dirigent moderna, sinó una crosta dominant rònega i antiquada. Porta, per contra, se sentia responsable i va intentar actuar com la burgesia barcelonina que admirava i això el va convertir, en paraules de les autores, en un “personatge socialment hiperactiu” i promotor de negocis fruiters, del Club Tennis Lleida, de la nova estació d’autobusos, del projecte d’Hotel Granados, etcètera.

Teresa Ibars i Antonieta Jarne —ambdues investigadores amb una sòlida trajectòria en l’àmbit de la història, l’arxivística i el documentalisme— han afrontat amb un rigor que no exclou l’afecte i la simpatia pel personatge, el repte de fixar la memòria de Francesc Porta, injustament oblidada o només parcialment coneguda, i el resultat és el llibre que teniu a les mans. Val a dir que aquest Francesc Porta elegant, cosmopolita, entusiasta, dinàmic, catalanista i il·lustrat, però també una mica candorós, en el millor sentit de l’expressió, decebut molt aviat amb la política de partit —i sobretot amb Jordi Pujol, en qui tant havia confiat, a qui havia fet tants serveis, i a qui va acabar recriminant un tracte d’“stop and go” que considerava incompatible amb l’amistat personal—, era, en els darrers anys, un home malenconiós, perquè com diu el seu cosí Àngel Vilalta:

Francesc era un home que pertanyia a una generació perduda per la Guerra d’Espanya i en una ciutat petita, grisa i mediocre. Devia tenir moltes tristeses perquè ell estava fet per fer moltes coses més grans.

Significativament, Porta no va rebre mai la creu de Sant Jordi i el mateix Jordi Pujol, en una conversa mantinguda l'any 2014 amb les autores, en va fer un diagnòstic contundent que, de retruc, també defineix una determinada manera d'entendre la política: "Porta servia per a fer país, però no per a fer política." L'actitud de Porta ens sembla avui, en canvi, més commovedora i més propera a la convicció de l'home madur que actua conforme a l'ètica de la responsabilitat i que, en arribar a un punt, diu "No puc fer cap altra cosa, m'aturo aquí", en paraules de Max Weber.

Les autores han estructurat aquesta diguem-ne "sociobiografia" a l'entorn dels tres grans objectius o motors de la vida del personatge: la revista *Labor* com a vehicle; la responsabilitat cívica i cultural envers la ciutat, la catalanitat i l'esport, i el seu compromís polític, marcat per la divisa del "fer país". Han pogut comptar amb l'extraordinari fons documental que va acumular i que la família Porta ha conservat, amb les entrevistes realitzades i les diverses fonts consultades, però també han pres partit, com deia al començament, pel personatge Francesc Porta i han assumit la missió de fer-ne una memòria detallada, rigorosa i que constitueix un reconeixement que no havia rebut encara. Donem la paraula a les autores del llibre, quan en les primeres pàgines afirmen:

[Porta] anà veient com altres companys de viatge —fins i tot alguns de més novells— han tingut una memòria pública molt més conreada que no pas en el seu cas, cosa que, modestament, es pretén esmenar amb aquest llibre.

Els lleidatans tenim una certa tendència a fer-ho tot petit, com si ens fes por tot allò que és generós i vital, i és meritori que aquest llibre constitueixi el punt d'arrencada d'un reconeixement més ampli, que Francesc Porta es mereix.

MIQUEL PUEYO

Esbós introductori

Un home, un temps

Uns cabells perfectament pentinats, fixats i lluent entornaven una expressió sempre mig riallera que quedava coronada, en moltes ocasions, per un barret elegant i fosc. Un bigotet a l'ús de l'època; una cara de faccions arrodonides i atractiva, amb una piga a cada costat —una davall l'ull dret i l'altra a mitja galta esquerra—; i, a la boca, una pipa fumejant que encara el feia més singular —“el pipa” li deia molt jovent, que el miraven entre enlluernats i estranyats—; un vestit impol·lut guarnit amb el mocador a la butxaca de dalt de l'americana; una corbata mig lluent i unes sabates enllustrades curosament. Elegància natural a l'anglesa. Francesc Porta es mostrava com un perfecte gentleman. “No, perdoni, l'han enganyat..., no sóc una mica anglòfil. Ho sóc del tot.” Civilitzat, correcte, animat, parlador, dialogant, simpàtic, extremadament simpàtic, despistat, despreocupat pels diners —a imatge d'Oscar Wilde “(...) a un perfecte cavaller no li interessa l'estat del seu compte bancari”—, molt motivat per un projecte de Lleida i per un de Catalunya en què Lleida esdevenia una peça clau. Moderat en les formes, intel·ligent en el discurs, contundent en la seua defensa. Viu, entusiasta, infantilment entusiasta, no s'espantava fàcilment. Francesc Porta, invencible davant del desànim, era de l'opinió que tothom tenia una responsabilitat directa a millorar el seu entorn.

Francesc era un home que pertanyia a una generació perduda per la *guerra* i en una ciutat petita, grisa i mediocre. Devia tenir moltes tristeses perquè ell estava per fer moltes coses més grans. Però no ho demostrava. Anava per ser un intel·lectual més gran del que va ser..., la guerra civil ho va truncar tot. Era molt catalanista... no com la meua família (els Vilalta) que era molt de dretes

Francesc Porta Vilalta. Foto de Corbella. Principi dels anys 1940.

i feixista. Ell era el cosí modern, trempat, anglòfil i molt, molt lleidatà. Feia com si tingués molts diners i segurament que no en tenia tants, però vivia com un senyor.¹

Es creia amb l'obligació de classe —tenia una clara consciència de classe— d'incidir en aquest entorn i plantejar un projecte de ciutat dinàmica i activa i de ciutadans millors. I això és el que féu sempre: procurar incidir. Tot plegat farcit d'un entusiasme que ni tan sols li eclipsava els continus desencisos que s'endugué d'algunes de les persones que estaven al seu costat, ni d'alguns dels seus projectes que per manca de seguiment no arribaven a bon port. Tal vegada no eren desencisos. Tal vegada Cesc Porta corria, sense calcular els riscos, envers aquella meta que ell tenia tan clara. Una Lleida viva i proactiva dins una Catalunya encara més important. Potser en aquesta cursa entusiasta no estava gaire atent a les pedres del camí, que malgrat topar-hi, no considerava obstacles.

1. Entrevista a Àngel Vilalta Bernet, cosí de Francesc Porta, del dia 11 de desembre de 2013.

Tenia moltes aficions, molts interessos. De fet, sóc fill de tres pares —o tres mares— espirituals: l'esport, el cinema i el jazz”.² Així es definia ell mateix, un lleidatà extraordinàriament polifacètic. Si, d’una banda, descriure la seua trajectòria pública pot fer caure en l’omissió involuntària d’alguna de les seues múltiples iniciatives, el fet d’intentar analitzar-la permet disposar del privilegi de fer un exercici historiogràfic més enllà dels tòpics prèviament establerts. En tot cas, es tracta d’un repte que requereix l’elaboració rigorosa d’un discurs on es troben variables polítiques, sociològiques, culturals, antropològiques i econòmiques i que hem intentat superar amb la màxima transparència i pulcritud.

Els itineraris —tant personals com col·lectius— es defineixen a partir del que es fa i del que es deixa de fer, i es configuren amb l’enforquillament dels orígens i de les expectatives on es pretén arribar. I en aquest sentit, hi hagué dos aspectes que foren absolutament primordials en els primers anys de la seua vida. En primer lloc, el context familiar el situà en un entorn marcadament confortable. Era el gran dels cinc fills de Joan Porta Miret, un dinàmic comerciant a la Lleida dels primers decennis del segle xx. Per via materna formava part —en paraules del mateix Porta— d’una “petita aristocràcia local” delimitada per una important prosperitat econòmica. Aquesta circumstància fou determinant perquè amb deu anys marxés a estudiar fora de Lleida (a Tolosa de Llenguadoc i a Londres, un fet absolutament inusual en aquella època), cosa que li permeté imbuir-se d’una intel·lectualitat que ja no abandonà mai. L’altre aspecte que influí poderosament en la formació de la seua personalitat fou l’ambient nítidament catalanista de l’entorn familiar. A través del pare, militant de Joventut Republicana de Lleida, pogué copsar els aires inequívocament progressistes i liberals que l’anaren convertint en un lliurepensador, com a ell li agradava de qualificar-se. D’altra banda, per circumstàncies familiars, l’hereu de “Casa Porta” va estar molt en contacte amb l’oncle Marià

2. Paraules de Francesc Porta reproduïdes a VARELA, J., *Converses a Lleida*, Editorial Virgili&Pagès S.A., Lleida, 1988.

Jaques Piñol —destacat dirigent de la Lliga Regionalista—, la influència del qual li proporcionà una visió més conservadora, i alhora polièdrica, del catalanisme polític. En definitiva, el jove Porta esdevingué membre d'una part d'aquella burgesia local que, mirant més enllà dels estrets marges d'una petita ciutat, aspirava a contribuir al seu desenvolupament. I de ben segur que tant la formació rebuda com la trajectòria viscuda foren determinants perquè en el context dictatorial dels anys posteriors a la Guerra Civil mai no formés part d'aquella burgesia complaent i còmplice del feixisme espanyol, circumstància que ens condueix a un dels aspectes més atractius des d'un punt de vista historiogràfic a l'hora de perfilar Porta i el segment generacional del qual esdevingué un important punt de confluència. La seua trajectòria esdevé el mirall d'una col·lectivitat que va intentar moure's al marge dels canals imposats des de l'oficialitat. No obstant això, convé aclarir que la reivindicació del subjecte individual dins l'àmbit històric no ha estat impediment, ans al contrari, per radiografiar un període de Lleida inserida en la història contemporània de Catalunya.

En aquest sentit, convé que ens aturem en el fet que aquells sectors socials que significativament s'arregleraren amb el bàndol dels vencedors de la Guerra Civil ja han merescut una certa atenció historiogràfica. Si bé la producció al respecte no és excessivament àmplia, és força interessant. Des del món acadèmic, el 1984 Miquel Pueyo ja oferí unes reflexions al voltant de la gestió cultural duta a terme pels grups dominants en l'estudi *Lleida: ni blancs ni negres, però espanyols*. Uns anys més tard, el personal polític abrindament significat amb la dictadura fou objecte d'estudi per part d'Antoniet Jarne amb *La Secció Femenina a Lleida. Els anys "triomfals"* (1991), de Carme Agustí amb *Rússia és culpable! Memòria i record de la División Azul* (2003) i de Josep Gelonch amb *El poder franquista a Lleida, 1938-1951* (2012). Amb tot, si hi ha un llibre —al marge de l'àmbit de la recerca històrica— que palesa clarament el pensament politicosocial d'aquella burgesia ultraconservadora i acomodaticia és, sens dubte, el volum de José María Álvarez Pallás *Lérida bajo la horda, 1934-1936-1938* que, publicat el 1941 sota els auspicis de l'Ajuntament de Lleida i prologat

per Eduardo Aunós, estigué al servei de la demonització més descarada del període republicà.

En definitiva, militars, juristes, funcionaris i propietaris rurals constituïren el grup dominant que, en la versió local, esdevingueren els grans impulsors del *leridanismo*. Per això, teixiren una xarxa d'entitats amb fluids vasos comunicants que incloïen l'Institut d'Estudis Ilerdencs, el Caliu Ilerdenc, la Congregació de la Sang, la Congregació dels Dolors, les revistes *Ciudad* i *Acento* i el Casino Principal, fonamentalment. Les afeccions pseudocientífiques i pseudoliteràries d'alguns dels seus integrants no feien més que reforçar les manifestacions de la cultura dominant interessada a anorrear tots aquells signes que poguessin assenyalar la catalanitat de Lleida alhora que es potenciava uns localismes folklòrics rancis, obsolets i allunyats de tots els signes de progressisme que s'havien fomentat en el període anterior. Es tractava d'un patriotisme descatalanitzador i espanyolista malgrat que alguns dels seus integrants s'hagin entestat, anys després, a insistir en la tergiversació de la història. És el cas de Juan Manuel Nadal i Emili Reimat que, des de l'autocomplaença, no dubtaren a afirmar que

(...) el Caliu va fer un esforç dut a terme per un grup d'homes responsables de Lleida per preservar l'esperit de la ciutat. I amb això el d'una ciutat la catalanitat de la qual no es va qüestionar mai.³

Políticament, bona part d'aquesta burgesia procedia d'entorns netament restauracionistes, l'eix vertebrador dels quals era, amb matisos més o menys insignificants, el nacionalisme centralista i l'autoritarisme monàrquic.⁴ No obstant això, convé no oblidar que dins aquest grup dominant també s'aplegaren sectors de la burgesia que durant l'etapa republicana, com a militants de la Lliga Catalana, havien tingut el catalanisme com una eina de regeneració política dins

3. NADAL GAYA, J. M., REIMAT MONTULL, E., *Caliu Ilerdenc, 50 anys de vida lleidatana (1941-1991)*, Caliu Ilerdenc, Lleida, 1991.

4. Un exemple d'aquest perfil polític fou la trajectòria d'Eduardo Aunós. Vegeu VARELA, J., *Les vides d'Eduard Aunós: una apassionant trajectòria política entre la monarquia i la dictadura (1894-1967)*, Pagès editors, Lleida, 2010.

l'àmbit del conservadorisme social. Ara, afilerats amb el franquisme, havien de reubicar-se, cosa que exigia que es desvestissin de tot allò que no havia estat —deien— més que un desvari transitori. La burgesia no només renunciava al catalanisme sinó que, a més, entenia que aquell catalanisme havia estat còmplice dels excessos revolucionaris. En aquest sentit, nombrosos exlligaires en feren demostracions prou explícites.⁵ Historiogràficament, resta pendent endinsar-se en els discrets verals de bona part d'aquesta burgesia local que mantenia forts lligams amb selectes cercles de Barcelona amb qui compartia còmodament el context dictatorial espanyolista i nacionalcatòlic.

Més enllà d'aquestes adhesions *inquebrantables*, hi havia altres sectors de la burgesia que eren ben lluny de sentir-se identificats amb els principis furibundament antidemocràtics i anticatalanistes del franquisme i que, un cop deixada enrere la profunda virulència de la immediata postguerra, intentaren encetar ja en la dècada dels anys cinquanta iniciatives al marge dels canals marcats per l'oficialitat.

És en aquest paisatge que emergeix amb força la presència de Francesc Porta. Després del daltabaix dels anys anteriors, el 1947 tornava a Lleida per exercir de corredor de comerç. L'ensulsiada de la Guerra Civil l'havia viscut, com centenars de milers de persones, en el front bèl·lic i les circumstàncies el portaren al bàndol dels republicans primer i dels franquistes després.

Un cop reinstal·lat, Porta devia copsar amb tota cruesa la profunda desvertebració d'aquella societat que, cruelment dividida entre vencedors i vençuts, no tenia res a veure amb l'entorn catalanista i cosmopolita en què havia viscut durant els anys d'infantesa i joventut. La majoria dels seus referents havien quedat anorreats i/o invisibilitzats. L'exili, per exemple, era una de les pautes determinants d'aquesta desestructuració social. Escriptors, metges, mestres, perio-

5. L'article de l'historiador i exlligaire Ferran (Fernando) Valls Taberner "La falsa ruta", publicat a *La Vanguardia Española* el 15 de febrer de 1939 n'esdevingué paradigmàtic. De manera més àmplia, vegeu VILANOVA, F., *Una burgesia sense ànima. El franquisme i la traïció catalana*, Empúries, Barcelona, 2010.

distes, advocats, entre altres, havien encetat el 1939 un camí de no retorn. I el buit creat no només afectava la producció creativa o el desenvolupament professional, sinó també tots aquells valors socials i culturals de la Catalunya republicana: la democràcia, el catalanisme i el laïcisme. I tot això, només podia ser omplert parcialment des de la iniciativa privada protagonitzada per homes com Porta, que compartí itineraris amb altres intel·lectuals de Ponent i que enmig d'aquell trist i gris panorama intentaren reformular, ni que fos tímidament, una Lleida alternativa a la promoguda pels defensors del *leridanismo*.

En aquella profunda atomització social i uniformització cultural urgia encetar espais que contribuïssin a la creació d'opinió, i així s'ha d'entendre l'aparició de la revista *Labor*. Urgia relançar accions que revitalitzessin la normalització de la cultura catalana, i així s'ha d'entendre la seua directa participació en la fundació d'Òmnium Cultural. Es feia imprescindible oferir una alternativa a l'ensenyament nacionalcatòlic que fes costat a la renovació pedagògica orientada a fomentar una escola catalana, progressista i laica. D'aquí ve que participés en la creació de les Escoles Alba. Era necessari teixir relacions que fomentessin l'articulació i la cohesió socials. Per això, més enllà dels aspectes merament esportius, tingué una destacadíssima participació en entitats com el Club Tennis Lleida, el Club Esportiu Huracans i la penya del Futbol Club Barcelona. I tot això sense deixar de mantenir una relació constant i sense intermediaris amb Jordi Pujol, amb qui també col·laborà, tant intel·lectualment com des d'un punt de vista empresarial en diferents iniciatives a través de Banca Catalana i Banc Industrial de Catalunya. Finalment, la construcció de Convergència Democràtica de Catalunya seria un dels últims trams d'una relació marcada per algunes llums i moltes ombres, agraïment viscudes per Porta. Tot plegat, la seua singularitat justifica més que sobradament que tots els itineraris viscuts al llarg de la seua experiència vital els haguem convertit en objecte d'estudi.

La seua manera d'entendre el món i d'actuar-hi no era altra que la d'una profunda vocació de compromís civiocultural, tota una gosa-

dia no exempta, en moltes ocasions, de problemes. No endebades, en paraules del mateix protagonista: “Els «leridanistes», els del «Caliu», no ens van poder veure mai (...)”.⁶

És obvi que l’absència d’un substrat cultural sòlid fou el catalitzador que l’impulsà a desenvolupar tot un seguit d’accions. De ben segur que l’ensulsiada de la dictadura fou determinant perquè estigués constantment predisposat a buscar solucions a través de l’activisme. No és estrany, doncs, que el catalanisme —molt dissimulat, òbviament, en els anys cinquanta— fos el pal de paller de tot allò que creia que calia recuperar. Gran part de la burgesia de la qual formava part hi havia renunciat de manera explícita i fins i tot l’havia estigmatitzat. Per tant, el catalanisme i la cultura nacional catalana havien de ser el buc insígnia del ressorgiment del país. I en aquesta direcció s’apressaren a moure’s aquells sectors d’una burgesia liberal però, sobretot, amb idees liberals que, exclosos del grup de les elits dominants, tingueren la gosadia d’encetar iniciatives paral·leles a allò que venia donat des del poder.

Francesc Porta fou un home amb constants inquietuds i amb una amplitud d’interessos extraordinària. Com ell mateix reconeixia i els seus fills encara recorden, diàriament llegia quatre periòdics i estava subscrit o comprava tres o quatre setmanaris més, d’aquí i estrangers, i retallava tots aquells articles que li semblava que eren importants. Però, a més, guardava tota la documentació i la correspondència que generava, amb la qual cosa el seu fons documental esdevé un passeig per la història contemporània d’Espanya i Catalunya en general, i de Lleida en particular, que ofereix informació que ajuda a revisar alguns aspectes de la historiografia. Així, els textos del falangista dissident Dionisio Ridruejo cohabiten amb les tesis sobre la reconciliació nacional aprovades al I Congrés del PSUC el 1956 i amb llibres sobre el dret a l’autodeterminació, entre molts altres. El fons de Francesc Porta arreplegat al llarg de la seua vida esdevé un lloc de memòria on reposen llegats significatius de diferents sectors polítics: des del PSUC

6. Reproduït a VARELA, J., *Converses a Lleida...*

i el FNC durant els anys que treballaven en l'hermètica clandestinitat, fins a publicacions d'Estat Català arribades des de París, passant pels setmanaris *Newsweek* i *L'Express* o *Le Point* o els *Cahiers du Cinema* —dels quals n'era subscriptor—, i pels textos en suport del pare Gabernet datats el 1966, algun d'aquests sorgit de la seua pròpia màquina d'escriure.

Ho guardava tot. I afortunadament els fills, amb el pas dels anys, n'han exercit un fidel tutelatge que esplèndidament ara han posat al servei de la història. Ells han convertit el fons documental del pare en un lloc de memòria sense el qual no hauria estat possible l'enllaç entre la privacitat i la història pública. Sense la seua generositat, no s'haurien pogut enforquillar les diferents veus —institucional, social, cultural, política i familiar— perquè es potenciessin i es dinamitzessin mútuament.

La memòria —ja sigui la individual o la col·lectiva— es construeix a partir del diàleg entre record i oblit. Aquesta consideració pren una certa dimensió en el cas de Francesc Porta. La seua trajectòria social i el seu convenciment polític el dugueren a formar part, en l'últim tram del franquisme tardà, del nucli fundacional de Convergència Democràtica de Catalunya. Porta fou, sense cap mena de dubte, el pal de paller al voltant del qual s'edificà el partit a les nostres comarques. El seu pas per CDC fou, però, molt efímer. El 1977 en deixava la militància amb coïssor encara present en el transcurs dels anys. Molt possiblement, les circumstàncies de la transició postfranquista eren idònies per a totes aquelles persones amb ambició i amb voluntat professionalitzadora de la política. Aquest no era el cas de Porta, qui, al llarg del temps, anà veient amargament com altres companys de viatge —fins i tot alguns de més novells— han tingut una memòria pública molt més conreada que no pas en el seu cas, cosa que, modestament, es pretén esmenar amb aquest llibre.

Una família: els Porta-Vilalta

Francesc Porta fou el gran de cinc germans¹ en el si d'una família benestant de Lleida. Tant per part de pare com de mare, pertanyia a la burgesia mitjana i alta de la ciutat, cosa que, sense cap mena de dubte, configurà en bona mesura el seu caràcter i la seua manera de procedir al llarg de tota la vida.

El pare, Joan Porta Miret —*Juanito*—, era fill únic d'una família que tenia un negoci familiar de vetesifils a la plaça de la Sal, cantonada carrer Estereria.² Quan el Juanito es féu càrrec de l'antiga merceria familiar, la reformà i modernitzà, passant a convertir-se en un negoci pròsper que el situà en un lloc destacat entre els botiguers lleidatans del principi del segle xx. Joan Porta era un home inquiet que sovint viatjava a París, on adquirí el gust per l'*art déco*. Tant fou així, que les reformes que féu al negoci les encomanà a l'arquitecte Ramon Argilés, el qual sabé reflectir les preferències del seu client fent-li un aparador magnífic al gust d'aquest estil artístic.³ A banda del seu refinament estètic, el negoci s'anà diversificant i prosperant. Al soterrani instal·là un taller de prisat de roba, a peu de carrer la merceria i a la primera planta un taller de calats i brodats a màquina. Una dona de confiança de la família ensenyava a les clientes teixir les seues pròpies peces de llana (comprades a la botiga) i de ganxet. En aquest mateix local, Joan Porta, home a qui

1. Francesc, Alfons, Remei i Lluís. A la mort de la mare —Carme Vilalta Jiménez—, Joan Porta es va casar en segones núpcies amb Carme Ten Castelló, matrimoni del qual va néixer la darrera filla, Joana.

2. Entrevista oral a Lluís Porta Vilalta del dia 22 de desembre de 2013.

3. DD.AA., *Història gràfica de Lleida*, Ajuntament de Lleida, Pagès Editors, Lleida, 1991, p. 126.

Joan Porta Miret. Fons Porta.
Servei d'Audiovisuals de l'Institut d'Estudis Ilerdencs.

sembla que no li faltava ni imaginació ni recursos, feia propaganda dels autos —Mathise— que ell personalment anava a buscar a París, des d'on també portava xampany Pommery que, inusualment, comercialitzava a la merceria.⁴

El *Juanito* pertanyia a Joventut Republicana i fou una persona molt coneguda a la ciutat. A més de botiguer i persona implicada socialment i políticament, també exercí de corredor de comerç. Pertanyia al dinàmic Gremi de Comerciants i participà activament en la creació del complex poliesportiu del Camp d'Esports en el qual, abans de la Guerra Civil, es practicava atletisme, handbol, natació, tennis, bàsquet, futbol, boxa, tir i ciclisme, entre altres. Durant els primers anys del franquisme (1943-1947) fou el president del Lérida Balompié, versió oficialitzada de l'anterior Camp d'Esports d'acord

4. Entrevista a Lluís Porta Vilalta del dia 22 de desembre de 2013.

amb les circumstàncies del moment, i protagonitzà la fusió dels dos equips que hi havia a la ciutat.⁵

Els negocis de Joan Porta anaven prou bé. La botiga i el seu despatx al Banc d'Espanya —els corredors de comerç en aquells moments hi disposaven de despatx propi— li permetien portar una vida còmoda i sense cap privació. Un indicatiu clar que la seua era una família acomodada era la seua educació musical —tocava el violí—; també ho eren alguns fets com que fos tractat a Madrid personalment pel prestigiós doctor Gregorio Marañón a causa d'una malaltia que ningú no diagnosticava i que el feia aprimar fins a límits preocupants.⁶

En plena activitat, tant professional com ciutadana, i encara amb molts projectes i desitjos pendants de realització —com ara comprar-se un rellotge Patek Philippe—,⁷ “al volcar un automòvil, halló la muerte, don Juan Porta Miret, muy conocido en esta ciudad, sufriendo heridas de importancia los demás ocupantes. El conductor del coche, señor Sala (el nom correcte era Antonio Sales), yerno del señor Porta, también resultó herido. Esta desgracia ha sido muy sentida por contar con muchas simpatías el finado.”⁸

Si bé l'entorn del pare de Francesc Porta era la burgesia botiguera benestant de la ciutat, el de la mare, Carme Vilalta Jiménez, era el d'un reduït cercle d'aquella aristocràcia local, notòriament elitista i exclusiu i que en el seu cas emanava directament de la prosperitat en

5. JOVÉ FONT, O. *75 anys en blau*, Treball de recerca INNS Guindàvols, gener de 2015. Joan Porta Miret fou president del Lleida des de la temporada 1941-1942. Ell fou l'encarregat de dirigir la fusió del Lérida Balompié i el Club Deportivo Leridano. Això passava l'any 1945 i era així com naixia la Unió Esportiva Lleida, que en poc temps fins i tot va arribar a ascendir fins a tercera divisió.

6. Gregorio Marañón era conegut, professionalment, per la seua especialització en endocrinologia. Podria ser probable que Juanito Porta patís de tiroides. Entrevista amb Lluís Porta Vilalta el 20 de desembre de 2013.

7. Segons afirma Lluís Porta Vilalta, el seu pare sempre havia volgut comprar-se aquest rellotge. No ho va arribar a fer mai.

8. *La Vanguardia*, 30 d'agost de 1950. A l'entrevista a Roser Porta Tallada del dia 29 d'octubre de 2014, explica que Joan Porta no va morir directament de l'accident i que va quedar malferit i morí d'una aturada cardíaca un o dos dies després.

els seus negocis. Els Coloniales Hijos de Pablo Vilalta a la rambla de Ferran i la gran capacitat de treball dels membres d'aquella família, els permeteren destacar i emprendre tota mena de negocis que rutllaren prou bé fins a mitjan anys trenta del segle xx.

La família Vilalta procedia de Montfalcó Murallat i a mitjan segle xix s'assentà a la ciutat on en dues generacions muntaren els pròspers colonials que s'acaba de detallar. Pablo Vilalta —padrí del Francesc— i els seus set fills —entre els quals hi havia la seua mare—, foren una família molt emprenedora. Fundaren la Banca Vilalta, engolida després per la Banca Arnús i posteriorment per Banca Catalana. Participaren en la fundació dels hotels HUSA juntament amb altres socis com Josep Gaspart Bulbena, i en la construcció de l'Hotel Oriente a Barcelona. Regentaren diferents restaurants a la Ciutat Comtal en el transcurs de l'Exposició Universal de 1928. Obtingueren la concessió del balneari de Panticosa al municipi del mateix nom a l'Alt Gállego, província d'Osca, durant quatre anys. Obriren una perfumeria al costat dels antics magatzems Sant Pere del carrer Major de la ciutat on també feien revelat de fotografia —negoci que seria el darrer que tancarien a Lleida— i una sabateria a la plaça de Sant Joan. Construíren una fàbrica de conserves a l'actual carrer d'Alcalde Costa,⁹ i mercès a les seues bones relacions amb l'entramat del règim de Primo de Rivera obtingueren la representació de CAMPSA a la província.¹⁰ Després de

9. La fàbrica Vilalta, probablement construïda a la darrerria del segle xix o al principi del xx, es convertí en un camp de concentració amb l'ocupació franquista de la ciutat el 1938. Recollit a BARALLAT, M., *La repressió a la postguerra civil a Lleida. Abril 1938-1945*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1991.

10. Compañía Arrendataria del Monopolio de Petróleos Sociedad Anónima fou una empresa creada el 1927 gràcies a la Ley del Monopolio de Petróleos. Impulsada per José Calvo Sotelo consolidava l'expropiació d'empreses energètiques de capital anglès i nord-americà que s'havia propiciat a Espanya en temps de la Primera Guerra Mundial. Les relacions polítiques de la família facilitaren que obtinguessin la representació a Lleida. Ricardo Vilalta Jiménez entrà a formar part de la Diputació de Lleida en el transcurs de la dictadura de Primo de Rivera. En aquell moment, el seu cunyat, el lligaire Mariano

BALNEARIO DE PANTICOSA

SUIZA ESPAÑOLA

(Clima de altura 1.636 metros).—Temporada oficial del 20 de junio al 15 de septiembre.—Aguas fuertemente nitrogenadas. Oligometálicas, Sulfúreas. Indicadísima para Vías respiratorias, Riñones, Bazo, Retrasos de nutrición. Cura de reposo. Informes en Lérida: Sres. Hijos de Pablo Vilalta. — En BARCELONA: Hotel España, calle S. Pablo, 9 y 11.

Esas manos que sueñan
vivir unidas siempre, se comunican,
con su afecto, el delicioso aroma del
JABÓN HENO DE PRAVIA

Es el jabón predilecto de los
enamorados, porque añade
distinción y espiritualidad.

Pastilla, 1,50 en toda España.
Perfumeria Gal.-Madrid.

TRABAJO en CASA

En cualquier punto que se reside, puede ganarse un buen jornal, con una máquina alemana para hacer medias y calcetines «Weinhausen». Millares trabajando: primeras referencias. Gustavo Weinhausen, Barcelona, Calle Nápoles, núm. 107. (Entre calles Caspe y Ausias March, tranvía 30). Agentes necesitados que tengan máquina propia o que conozcan esta clase de máquinas.

Hotel de Russie

Enteramente modernizado
4, Bd. des Italiens, 1, Rue Drouot.
En el centro del Comercio y Diversiones
Paris
Envío del planotarifario sobre de: nada

Aviso al Comercio

La delegación en Barcelona de la Compañía Ybarra, S. en C., de Sevilla, previene a los receptores de las mercancías conducidas a este puerto por los vapores **CABO ORONA**, procedente de Marsella y **CABO DEL AGUA**, de Bilbao y escalas, para que se sirvan disponer de ellas; previniéndoles que todos los gastos que ocasionen las expresadas mercancías así como los perjuicios que puedan ocurrir sobre las mismas, vendrán a cargo de los citados receptores.

MAL DE ORINA

Las Sales Koch curan sin sonar ni operar los catarras de la vejiga, color de riñones, dilatan las estrecheces, calman los horribles dolores al orinar, el deseo frecuente y limpian la orina de pocos días: curan niños o de sangre. Los flujos antiguos se cortan sin peligro. Su fama es mundial. Frasco 7 ptas. No de jures engañar y pedir las legítimas Sales Koch. En Barcelona: Segalá, Píla, Flores, y Vidal Ribas. Brugueta, Alsina, Serra, etc.

Taller electro-metalúrgico

con mucho trabajo se traspasa por no poder atenderlo. Escribir Tiroleses, 12.592.

CITRO - FERMENTINA

del Dr. Rimbaud, es el agente más poderoso para curar los trastornos gastro-intestinales de los niños, aumenta la defensa del organismo y destruye las bacterias de la putrefacción y las patógenas. Indispensable para los niños criados con biberón para evitar las terribles diarreas estivales. Segalá, Viladot, Ferrer, Batallé y en la farmacia del autor, Urgel, 103.

Gran Hotel. - TIANA

Mate Vd. el pulgón

de sus rosales, árboles frutales y hortalizas con **PLUJO V2**, COOPER.
De venta en todas partes. DEPÓSITO: DIPUTACION, 282.

EL ALUMINIO

Grandes rebajas del 1 al 15 de este mes

en:		en:	
6 platos	5'50	Hervidores leche, 1 1/2 litro	
2 fuentes	7'75	Su precio 6'25, con rebaja	4'60
Fiambreras oval	1'90	Juego 3 cacerolas, 16-20	
Cacerolas	2'50	24 cm. Su precio, 22'25	
		con rebaja	14'50

Ronda San Antonio, 68 y 70 Calle Salmerón, núm. 43

COLEGIO MODELO de INTERNOS

Sin vacaciones - Ingresos - Repasos - Cursos Septiembre.
Despacho: Colegio, de 15 a 18. - Hotel París, Cardenal Casañas, 4 Barcelona, de 11 a 1, miércoles y festivos. - Dr. Martorell Font

COCO SECO PARA CONFITERÍAS, DISPONIBLE

SOLÉ GRAELLS

Barbàra, 35

EN MONTSERRAT

Pida Hotel Colonia Puig, no hay en la Montaña quien pueda competir con dicho hotel. Habitaciones con o sin pension, pisos para familias, se alquilan por días o meses. Para banquetes o por lo que se quiera, pidanse detalles en R. Cataluña 52, 1.º. — Teléfono 2200 A.

ROCHET-SCHNEIDER

EL COCHE DE CALIDAD

G. y M. Bigas - Paseo de Gracia, 57

ANALISIS de orina, minerales, sangre, c/pufos, pus, echos **DR. TRUILLET**
aguas, vinos, etc.—Pelayo, número 42, piso 3.º

REMITIDOS

- Enfermos de Diabetes

siguen curándose con **DIABETICINA** vegetal; se toma sin régimen. Venta: casa Segalá.

- DIABETICOS

No es cierto que la Diabetes se cure sin régimen. Lo dicen diabéticos engañados.

Anuncios oficiales

SUBASTA

El día 12 del corriente mes de junio, a las once de la tarde, se procederá a la venta en pública subasta, en el despacho del agente de Cambio y Bolsa don Carlos Reynals Mallol, calle Diputación, 284, segundo, de 141 acciones al portador «Sociedad Anónima Girbau», serie A, con cupón núm. 9 y siguientes y 59 acciones de la misma Sociedad, serie B, con cupón núm. 6 y siguientes, de valor nominal ptas. 500 cada una, siendo adjudicadas en el acto al mejor postor mediante entrega del precio.
Barcelona, 8 de junio de 1923.

la Guerra Civil, la família continuà amb els negocis, encara que amb menys força i es dedicaren per exemple a la restauració de vagons de tren per tot Espanya a canvi de la seua explotació comercial temporal. Encara que amb no tant d'èxit, invertiren en la construcció de trolebusos a la província de Lleó i, finalment, van tenir un magatzem distribuïdor d'*específics* (productes farmacèutics), en el qual ostentaren la concessió de la distribució de medecines tan prestigioses, en el seu moment, com les del Doctor Andreu.

Amb l'esclat de la guerra, els colonials foren col·lectivitzats. En aquell moment el fill gran dels Vilalta, Joan, ja havia mort igual que ho havia fet el tercer, Antonio. Ricardo, que era el segon, havia deixat el negoci familiar i després d'encarregar-se de la fàbrica de conserves i de negocis immobiliaris i arruïnat a mitjan dècada de 1920, es traslladà a viure a Madrid. En el moment de la col·lectivització, n'estava al capdavant el més petit dels Vilalta, Rafael, que al poc temps d'esclatar el conflicte, s'hagué d'amagar per tal de sobreviure. Els fills d'en Rafael, Josep Maria i Àngel, recorden que el seu pare va estar més d'un any amagat en un petit habitacle damunt de l'arc del pont on avui es troba l'estàtua d'Indíbil i Mandoni. Recorden que en va poder sortir i escapar de la ciutat, mercès al vestit de soldat del jove Francesc el qual estava de permís a Lleida i que li deixà el seu uniforme per així, fugir camuflat.¹¹ Rafael Vilalta interessa molt en aquest relat, perquè de fet fou el germà de la mare de Francesc Porta amb qui més relació varen mantenir. Ell es portava molts anys amb els seus germans grans i en quedar-se orfe en nàixer, estigué poc a la ciutat i quan hi estava era precisament amb les germanes —en especial la Carme— amb qui més relació mantenia. Els primers anys de la seua vida els passà a Benavent de Segrià amb una dida que el cuidava. Després el seu pare i germans l'enviaren a estudiar a un internat de Barcelona, i posteriorment a París i Londres. Després de treballar durant dos anys

Jacques Piñol, hagué de deixar el seu escó de diputat. També tenien molta amistat amb la família Luca de Tèna.

11. Entrevistes als cosins de Francesc Porta, Àngel Vilalta Bernet del dia 11 de desembre de 2013 i a Josep Maria Vilalta Bernet del dia 26 de març de 2014.

a Nova York, tornà a Lleida amb l'excusa de fer el servei militar i ja s'hi quedà per casar-se i fer-se càrrec dels negocis familiars, en concret dirigia els colonials. Atès el seu coneixement de la llengua anglesa, féu d'interpret als enginyers de la Canadenc i establí amistat amb míster Pearson, així com amb altres tècnics desplaçats a la ciutat. Aquest fet fou determinant perquè la família Vilalta adquirís l'afició pel tennis i n'esdevinguessin pioners a Lleida.

Altrament, la germana gran de la mare de Francesc, Lola, es casà l'any 1915 amb Mariano Jacques Piñol, advocat i destacat membre de la Lliga Regionalista i molt actiu en la vida política local. Aquest matrimoni exercí molta influència en el nostre personatge car es prendrien molt a pit vetllar per la seua educació i per la del seu germà Alfonso en quedar-se orfes i, en tot moment, suggeriren al *Juanito* què era allò que més convenia als dos germans grans de cal Porta.

Així doncs, ens trobem davant una família —els Vilalta— rica, de dretes, conservadora i gens catalanista, que entra en contacte, per un matrimoni no gaire acceptat, amb la que podríem anomenar petita burgesia botiguera del carrer Major de la ciutat, progressista i obertament catalanista. Els Vilalta no veien amb bons ulls el botiguer Joan Porta, de Joventut Republicana, que pretenia la seua penúltima filla, Carme. La diferència social fou un problema difícilment acceptable i l'home hagué de fer mans i mànigues per poder-se casar amb la seua enamorada. Els nebots —fills d'en Rafael, encara vius en el moment de fer aquest llibre— recorden que sentien explicar a casa que el *Juanito* i la Carme festejaven d'amagatotis a les nits des del balcó que cal Vilalta tenia, i que per la part del darrere donava al carrer Comerç. Sembla que la Carme a dalt i el *Juanito* a baix al carrer es passaven estones xerrant amb el vell mètode de dos pots units per un cordill que els servia de micròfon i d'altaveu per, tot xiuxiuejant, sentir-se l'un a l'altre.¹²

Si bé aquest matrimoni costà de ser admès, encara ho fou més que s'acceptés el segon casori d'en Joan Porta que, en quedar vidu de Car-

12. Entrevista a Josep Maria Vilalta el dia 26 de març de 2014.